

การประท้วงกับอัตลักษณ์ร่วมทางการเมือง: กรณีศึกษาพลวัตของ “อัตลักษณ์ประชาธิปไตย” ผ่านการประท้วงในบริบทการเมืองพม่า¹

ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์²

Received: March 10, 2021

Revised: July 18, 2021

Accepted: July 20, 2021

บทคัดย่อ

พม่าเป็นหนึ่งในประเทศที่ต้องเผชิญกับวิกฤตอัตลักษณ์ ที่ผู้คนแบ่งแยกออกจากกัน บนฐานของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ บทความนี้เสนอว่า การประท้วงที่เกิดขึ้นในพม่านับแต่การได้รับเอกราชได้นำไปสู่การก่อตัวของอัตลักษณ์ร่วมทางการเมืองของคนในสังคม นั่นคือ อัตลักษณ์ “ประชาธิปไตย” ที่กลายเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมอย่างสมบูรณ์เมื่อรัฐร่วมใช้ อัตลักษณ์ดังกล่าวหลังการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2010 อย่างไรก็ตาม การแสดงตนในฐานะรัฐบาล ประชาธิปไตยของรัฐบาลประธานาธิบดีเต็งเส่ง ได้มีส่วนสำคัญในการนิยามความหมายของ ประชาธิปไตยใหม่ นิยามใหม่ที่เกิดขึ้นกลับแสดงให้เห็นอิทธิพลของกองทัพที่ยังคงอยู่ในการเมืองพม่า ข้อเสนอดังกล่าววางอยู่บนฐานข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม โดยเน้นศึกษาชุดเอกสารและการสัมภาษณ์ตัวแสดงทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการประท้วงในปี ค.ศ. 1974, 1988 และ 2007 และการประท้วงจำนวนมากในรัฐบาลประธานาธิบดีเต็งเส่ง ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านกรอบแนวคิด “อัตลักษณ์ร่วมทางการเมือง” ซึ่งพิจารณากระบวนการสร้างอัตลักษณ์เป็นเสมือนการต่อสู้ทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง เพื่อสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับนัยยะของการประท้วงและการเมืองพม่าในปัจจุบัน

คำสำคัญ พม่า, การประท้วง, วิกฤตอัตลักษณ์, อัตลักษณ์ร่วมทางการเมือง

¹ บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองกับการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปหลังสงครามเย็น ได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ในปี พ.ศ. 2560

² อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 nattapon.t@cmu.ac.th

Protest and Politicized Collective Identity: A Case Study of "Democratic Identity" Dynamics through Protests in Myanmar

Nattapon Tantrakoonsab³

Abstract

Myanmar is one of the countries facing an identity crisis that people are divided on the basis of ethnic identity. This article argues that the protests that have been taking place in Myanmar since independence have led to the formation of a common political identity. This "democratic" identity became completely social identity when the state shared after the 2010 elections. However, President Thein Sein's government has played an important role in redefining "democracy". The new definition, however, shows the influence of the military remains in Myanmar's politics. This argument is based on both documentary and field research focusing on documents and interviews with people involved in the 1974, 1988 and 2007 protests, as well as those during President Thein Sein's rule. Qualitative data analysis was conducted through a framework of "politicized collective identity", which considers the process of identity building as a form of political struggle to create conceptual ideas on the implications of protest and the current Myanmar politics.

Keywords Myanmar, Protest, Identity Crisis, Politicized Collective Identity

³ Lecturer, Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: nuttapon.t@cmu.ac.th

1. บทนำ

อัตลักษณ์ร่วมบางประการที่เชื่อมโยงกับการสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันของผู้คนในชุมชนทางการเมืองหนึ่งหรือรัฐหนึ่ง มักเป็นฐานสำคัญของการสร้างให้เกิดรัฐชาติที่ประชาชนรู้สึกถึงการอยู่ในชุมชนทางวัฒนธรรมเดียวกัน และพร้อมกันนั้นก็สร้างเส้นแบ่งความเป็นอื่นให้กับชุมชนภายนอก แต่หากพิจารณาในกรณีของประเทศพม่ากลับพบว่า พม่าเป็นประเทศที่มีความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางสังคมอย่างยิ่ง โดยมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์จำนวนมาก อันนำมาซึ่งการต่อสู้ทางการเมืองในนามกลุ่มชาติพันธุ์มาโดยตลอด แม้ในบางช่วงระยะเวลา รัฐบาลจะสามารถสร้างอัตลักษณ์บางประการเพื่อหลอมกลืนคนจำนวนมากเข้าด้วยกัน แต่ไม่สามารถหลอมรวมผู้คนในรัฐได้อย่างครอบคลุม การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของพม่าจึงไม่เคยประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริงมาก่อน หรืออาจกล่าวได้ว่า พม่าไม่เคยประสบความสำเร็จในการสร้างให้เกิดความเป็น “รัฐชาติ” (Steinberg, 2012) ที่สามารถหลอมรวมเอาผู้คนหลากหลายเข้ามาเป็นหนึ่งภายใต้อัตลักษณ์ร่วมเดียวกันได้เลย นี่คือลักษณะพื้นฐานของสังคมการเมืองพม่าตั้งแต่ได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1948

อย่างไรก็ดี ปรากฏการณ์การประท้วงต่อต้านรัฐบาลของภาคประชาชนที่เกิดขึ้นในพม่าตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1970 ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากเป็นความขัดแย้งทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่ไม่ได้มีฐานมาจากการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นฐานสำคัญของอัตลักษณ์ทางสังคมแบบเดิม จะเห็นได้ว่าแม้การประท้วงดังกล่าวจะขับเคลื่อนโดยกลุ่มชาติพันธุ์พม่า (Burman) เป็นสำคัญ แต่ก็พบกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการประท้วงด้วยมากขึ้นตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนทางการเมืองโดยอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ อาจไม่ได้เป็นลักษณะทางการเมืองของประเทศพม่าลักษณะเดียวอีกต่อไป อีกทั้งยังพบว่า การประท้วงของภาคประชาชนที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งเป็นการประท้วงขนาดใหญ่ มีคนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก อยู่ในการรับรู้ของคนจำนวนมากในสังคม และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองบางประการ โดยเหตุการณ์ที่ส่งผลในวงกว้างต่อสังคมดังกล่าวนี้ สามารถพิจารณาในฐานะปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์แห่งชาติ (National Identity) ซึ่งไม่ได้ผูกติดอยู่เฉพาะกับกลุ่มทางชาติพันธุ์หรือกลุ่มอัตลักษณ์ใด แต่ผูกติดอยู่กับฐานคติเรื่องดินแดนของรัฐและความเชื่อเกี่ยวกับสิทธิในการใช้อำนาจทางการเมืองเหนือดินแดน (Barrington, 2012, p. 99)

ดังนั้น ปรากฏการณ์การประท้วงที่เกิดขึ้นจึงเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางสังคม ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมด้วยสะท้อนพลวัตการเมืองพม่าโดยมีการประท้วงเป็นรูปแบบการต่อรองทางการเมืองที่โดดเด่น

ในสังคมกับรัฐ ในกรณีเช่นนี้หากรัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ประท้วง ช้ำยังแสดงตนในฐานะฝ่ายตรงข้าม อัตลักษณ์ของการประท้วงอาจพัฒนาไปเป็นลักษณะที่เน้นความสุดโต่ง (Radical) มากขึ้น (Klandermans, 2014)

หากพิจารณาอัตลักษณ์กลุ่มอันเกิดจากการประท้วงดังกล่าวในแง่ของภาคปฏิบัติทางการเมืองจะพบว่า กระบวนการสร้างอัตลักษณ์เปรียบเสมือนการต่อสู้ทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง โดย Simon and Klandermans (2001) ใช้จุดตั้งต้นดังกล่าวในการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “อัตลักษณ์ร่วมทางการเมือง” (Politicized Collective Identity) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่ม (Intergroup Behavior) ในระดับโครงสร้างสังคม โดยอธิบายว่ากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มไม่ได้เกิดขึ้นเดี่ยวๆ แต่แฝงฝังอยู่ในเครือข่ายสังคมและยังสะท้อนถึงการต่อสู้และแสวงหาอำนาจของกลุ่มต่างๆ ในสังคม และเนื่องจากอำนาจมีลักษณะสัมพัทธ์ เมื่อกลุ่มหนึ่งมีอำนาจเพิ่มขึ้นก็เท่ากับกลุ่มอื่นๆ มีอำนาจลดลง ดังนั้น พฤติกรรมกลุ่มจึงนำไปสู่การเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจในสังคมด้วยในท้ายที่สุด โดย Simon และ Klandermans ได้ชี้ให้เห็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ร่วมทางการเมือง ดังนี้

(1) การสร้างอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) อัตลักษณ์ร่วมในที่นี้หมายถึง อัตลักษณ์ของบุคคลในฐานะการเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นความรู้สึกร่วมผ่านการแบ่งปันแหล่งที่มาของตัวตนของบุคคลกับกลุ่มและแบ่งปันร่วมกับบุคคลอื่นๆ ตามมา หรือกล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ร่วมเป็นการนิยามตัวตนที่ขยายกว้างครอบคลุมตัวตนอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกร่วมในกลุ่ม ผ่านกระบวนการทางจิตวิทยาสังคมที่เป็นสื่อกลางหลายอย่าง เช่น การสร้างแบบแผน (Stereotyping) การยอมตามกัน (Conformity) การสร้างอคติ (Prejudice) และการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) โดยอัตลักษณ์ร่วมจะทำหน้าที่ทางจิตวิทยาที่สำคัญสำหรับบุคคลคือการสร้างความพึงพอใจซึ่งมาจากการบรรลุผลสำเร็จของความต้องการทางจิตวิทยาขั้นพื้นฐาน อาทิ การเป็นส่วนหนึ่ง (Belongingness) ความโดดเด่น (Distinctiveness) ความเคารพ (Respect) ความเข้าใจ (Understanding) และการเป็นตัวแสดง (Agency) กระบวนการทางจิตวิทยาสังคมหลายอย่างดำเนินไปบนบทบาทหน้าที่ของอัตลักษณ์ร่วมเหล่านี้ ซึ่งในที่สุดเป็นการสร้างความหมายให้กับการดำรงอยู่ของสังคมโดยรวม (Simon & Klandermans, 2001) จะเห็นได้ว่าในแง่นี้การสร้างอัตลักษณ์ร่วมจึงเป็นกระบวนการสร้างความเป็นกลุ่มให้เกิดขึ้น

Simon and Klandermans (2001) เสนอว่า อัตลักษณ์ร่วมที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่กระบวนการก่อรูป “อัตลักษณ์ร่วมทางการเมือง” โดยเกิดขึ้นจากจุดเริ่มต้นที่สมาชิกร่วมอัตลักษณ์รับรู้ถึงความคับข้องใจร่วมกัน อัตลักษณ์ร่วมจะถูกทำให้เป็นการเมืองได้ต่อเมื่อความคับข้องใจของผู้คนจะต้องมีประสบการณ์ร่วมกันอย่างกว้างขวางในหมู่มวลชนสมาชิก

อัตลักษณ์ร่วมจึงกลายเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการเป็นเนื้อเดียวกัน นำไปสู่การเหมาแบ่งจำพวกที่จะเปลี่ยนประสบการณ์ "ของคุณ" และ "ของฉัน" ให้กลายเป็นประสบการณ์ "ของเรา" อัตลักษณ์ร่วมจึงเพิ่มความตระหนักรู้เรื่องความคับข้องใจ ในทางกลับกันความคับข้องใจร่วมกันยังเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมผ่านการปฏิบัติต่อกันเป็นพิเศษของสมาชิกกลุ่มแต่ไม่ใช่กลุ่มอื่นๆ ซึ่งยิ่งตอกย้ำให้เกิดความแตกต่างระหว่าง "เขา" กับ "เรา" (Simon & Klandermans, 2001) ดังนั้น การตระหนักถึงความคับข้องใจร่วมกันจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อรูปอัตลักษณ์ร่วมทางการเมือง

(2) การต่อสู้เพื่ออำนาจ (The Struggle for Power) กลุ่มที่มีอัตลักษณ์ร่วมดังกล่าวไม่ได้ก่อตัวในสุญญากาศ หากแต่ถูกล้อมรอบโดยบริบทสังคม ซึ่งหมายถึงกลุ่มจะถูกฝังอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มหรือระบบของความสัมพันธ์ในสังคมที่เป็นพลวัต ถูกผลักดันผ่านความอสมมาตรของโครงสร้างอำนาจของกลุ่มต่างๆ ในสังคม จากมุมมองทางจิตวิทยาสังคมอำนาจถูกมองว่าเป็นโครงสร้างเชิงสัมพันธ์ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ที่ฝ่ายหนึ่งมีหรือรับรู้ว่ามีความสามารถในการกำหนดเจตจำนงของตนต่ออีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ ซึ่งแสดงให้เห็นความอสมมาตรในระบบความสัมพันธ์โดยมีที่มาจากปัจจัยที่หลากหลาย อาทิ ขนาดของกลุ่ม หรือสถานะทางสังคมของกลุ่ม เป็นต้น อสมมาตรของอำนาจจึงมักเป็นแหล่งที่มาของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มในสังคม ทั้งหมดนี้ไม่ได้บอกว่าการต่อสู้เพื่ออำนาจนั้นไม่รวมถึงความเป็นไปได้ของความร่วมมือระหว่างกลุ่ม ในทางตรงกันข้ามฝ่ายตรงข้ามอาจตระหนักว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่แข็งแกร่งพอที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้ามและนำไปสู่ข้อตกลงการแบ่งปันอำนาจและสร้างความร่วมมือในท้ายที่สุด (Simon & Klandermans, 2001) ในแง่นี้ การต่อสู้ระหว่างอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มหรือก็คือความเป็นการเมืองที่เกิดขึ้น จึงเริ่มต้นจากการอ้างเหตุผลเพื่อชี้ให้เห็นความเป็นปฏิปักษ์ของฝ่ายตรงข้ามภายนอก (External Opponent) พร้อมๆ กันนั้นก็ได้สร้างความรับผิดชอบในการต่อสู้ และโกรธในสิ่งที่ "พวกเขา" กำลังทำกับ "พวกเรา" เปรียบเสมือนการอ้างเหตุผลเชิงรุกเพื่อจัดการกับความคับข้องใจนั้น

(3) บริบทสังคม (The Societal Context) กลุ่มในสังคมจึงเกี่ยวข้องกับการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจ เพื่อพยายามสร้างความเปลี่ยนแปลงหรือปกป้องโครงสร้างอำนาจเดิมของสังคม ดังนั้น การต่อสู้เพื่ออำนาจดังกล่าวย่อมกระทบต่อโครงสร้างอำนาจโดยรวมของบริบททางสังคมที่ครอบคลุมมากขึ้น ไม่ใช่เป็นเพียงแต่ความขัดแย้งระหว่างสองกลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์ แต่ยังมีกลุ่มที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมได้รับผลกระทบจากการต่อสู้ด้วยเช่นกัน สิ่งนี้เรียกร้องให้การต่อสู้ของกลุ่มต้องคำนึงถึงการยอมรับจากกลุ่มอื่นๆ ในสังคมด้วย หรือเรียกได้ว่าการต่อสู้เพื่ออำนาจจะต้องเผชิญการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งจากกลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์โดยตรงและกลุ่มอื่นๆ ในสังคม ดังนั้น อัตลักษณ์ร่วมทางการเมืองจึงหมายถึงการต่อสู้ระหว่างกลุ่มเพื่อ

อำนาจในสังคม ซึ่งเป็นลักษณะของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ผู้มีส่วนร่วมเป็นกลุ่ม ไม่ใช่ปัจเจกบุคคล ดังนั้น "อัตลักษณ์ร่วมทางการเมือง" จึงเป็นรูปแบบของอัตลักษณ์ร่วมที่รองรับแรงจูงใจที่ชัดเจนของสมาชิกกลุ่มที่ต้องเผชิญกับการตรวจสอบจากสังคมวงกว้างหรือปฏิกิริยาที่เกิดจากสังคมซึ่งในท้ายที่สุดแล้วจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนการยอมรับและเกิดเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางการเมืองที่สมบูรณ์ ซึ่งถูกยอมรับและเปิดทางจากสังคมในฐานะกลุ่มที่ต่อสู้อย่างเต็มที่อำนาจในสังคม (Simon & Klandermans, 2001)

3. การก่อตัวของ “อัตลักษณ์ประชาธิปไตย” ในสังคมการเมืองพม่า

3.1 วิฤตอัตลักษณ์ทางการเมืองหลังได้รับเอกราช

กระบวนการเอกราชของประเทศพม่าเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการวางแผนทางการสร้างรัฐใหม่โดยนายพลอองซาน ที่มีนโยบายการสร้างชาติตั้งอยู่บนฐานของความเท่าเทียมระหว่างชนชาติและหลักการเอกภาพของความหลากหลาย (Unity in Diversity) ที่คุณค่าทางการเมือง (Political Value) ไม่ได้มีฐานมาจากวัฒนธรรมและศาสนา แต่มาจากความเท่าเทียมของพลเมือง และสิทธิในการเลือกอนาคตของชนชาติ ดังนั้น อีสรภาพที่กลุ่มชนชาติต่างๆ เข้าใจจึงเป็นอีสรภาพที่ปราศจากข้อผูกมัดในการต้องถูกหลอมกลืนสู่สังคมพม่า เป็นการตกลงภายใต้เป้าหมายและความเข้าใจร่วมกันในการสร้างรัฐในแบบของสหภาพ (Union) ไม่ใช่การสร้างความเป็นชาติ (Nation) (Sakhong, 2010, pp. 23-25) โดยเป้าหมายแรกสุดหลังจากขับไล่ญี่ปุ่นไปแล้วคือไม่ต้องการจะกลับไปอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษอีก กลายเป็นกระแสชาตินิยมที่ก่อตัวขึ้นบนความเสมอภาคและประโยชน์ของทุกชนชาติในพม่า อันเป็นการอ้างอิงผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่ใช่ในนามของกลุ่มศาสนาหรือกลุ่มชาติพันธุ์ใดเป็นการเฉพาะ (โรเบิร์ต เอช เทย์เลอร์, 2550, น. 389-390) ความตั้งใจนี้สะท้อนให้เห็นแนวทางการสร้างรัฐที่ต้องการลดความเป็นการเมือง (Depoliticizing) ในประเด็นเรื่องความต่างทางชาติพันธุ์ ในขณะที่มุ่งเน้นความรู้สึกร่วมกันบนฐานแนวคิดเอกราชและอธิปไตยที่แท้จริง

ภายหลังจากนายพลอองซานถูกลอบสังหาร อู๋ซุ่นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นโยบายการสร้างสหภาพถูกแทนที่ด้วยนโยบายการบูรณาการชาติ ผ่านการผลักดันให้พุทธศาสนา กลายเป็นอัตลักษณ์ของชาติ และหลอมรวมอัตลักษณ์อื่นๆ ให้เป็นหนึ่งเดียว มีการจัดตั้งกลไกของรัฐเพื่อการดังกล่าว ที่สำคัญคือการตั้งกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรมขึ้นในปี ค.ศ. 1953 และได้ประกาศให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในปี ค.ศ. 1961 นโยบายดังกล่าวมีความเข้มข้นขึ้นภายหลังจากการขึ้นสู่อำนาจของนายพลเนวิน ซึ่งได้มีการจำกัดสิทธิของการนับถือศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีการสถาปนาภาษาพม่าให้เป็นภาษาประจำชาติ/ภาษาราชการ รวมทั้งใช้ใน

ระบบการศึกษาของรัฐทุกระดับ (Sakhong, 2010, pp. 25-26) ซึ่งดำเนินการควบคู่ไปกับนโยบายการทำสงครามเพื่อจำกัดอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ร่วมกับการสร้างกลไกรัฐแบบรวมศูนย์อำนาจโดยพรรคการเมืองเดียวที่ควบคุมโดยกองทัพ (พรพิมลตรีโชติ, 2542, น. 45-48)

แน่นอนว่าแนวทางใหม่ของอนุและเนวินถูกต้องด้านจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ที่เห็นได้ชัดคือการปะทุของสงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้นทั่วไประหว่างกองทัพพม่ากับกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์พร้อมๆ กันนั้นก็เกิดการปฏิเสธความเป็นพม่าและสร้างความโดดเด่นแปลกแยกระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผ่านกระบวนการต่างๆ อาทิ การสร้างประวัติศาสตร์ชนชาติของตนเอง การส่งเสริมการศึกษาภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างลักษณะการแต่งกายที่เป็นแบบแผน ตลอดจนการสร้างสัญลักษณ์ร่วมต่างๆ อย่างธงสัญลักษณ์ เป็นต้น (Gravers, 2007) การทำสงครามและการสถาปนาอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ให้เข้มแข็งมากขึ้นนี้ ได้สร้างความแตกต่างของสำนึกร่วม โดยมีอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นแก่นแกนในการแบ่งแยกสังคมในมิติต่างๆ นับแต่นั้นมา

กล่าวได้ว่าการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมของประเทศพม่ามักเกิดขึ้นบนฐานความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ความต่างนี้เองได้พัฒนาจนกลายเป็นฐานของความขัดแย้งทางการเมืองนับตั้งแต่ได้รับเอกราชเป็นต้นมา โดยประเด็นความแตกต่างทางชาติพันธุ์ได้ขยายตัวกลายเป็นอัตลักษณ์ที่เด่นชัดสำหรับการต่อสู้ทางการเมืองผ่านการจับอาวุธ และข้อเรียกร้องการแบ่งแยกดินแดนหรือการยึดครองอำนาจรัฐ (Gravers, 2007) ลักษณะดังกล่าวมักจะเป็นประสบการณ์ร่วมของประเทศเกิดใหม่ที่มีพื้นฐานของความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการเกิดขึ้นของวิกฤติอัตลักษณ์ (Identity Crisis) และวิกฤติความผูกพันของคนในชาติ (Pye, 1966, pp. 62-63) ดังนั้น สมรรถุมิรบในพม่าที่เกิดขึ้นหลังได้รับเอกราชจึงไม่ได้มีเพียงสงครามในรูปแบบระหว่างกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ เท่านั้น หากแต่ยังเป็นสมรรถุมิรบของอัตลักษณ์ทางสังคมที่ถูกสถาปนาผ่านความแตกต่างทางชาติพันธุ์ในฐานะกระแสด้านการหลอมกลืนสู่ความเป็นพม่า (Burmanization)

3.2 การก่อตัวของอัตลักษณ์ประชาธิปไตยผ่านการประท้วง

ท่ามกลางวิกฤติอัตลักษณ์ในสังคม การเมืองพม่าในมิติอื่นๆ ก็เต็มไปด้วยการต่อสู้ โดยเฉพาะการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อต่อต้านรัฐบาล โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวเริ่มเกิดขึ้นในช่วงกลางทศวรรษ 1970 และเกิดขึ้นอีกอย่างต่อเนื่องในหลายวาระจนกลายเป็นลักษณะสำคัญหนึ่งของการเมืองพม่าในช่วงหลังสงครามเย็น ปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ที่สร้างโดยรัฐบาลพม่าซึ่งเคยประสบความสำเร็จในการปกครองประชาชนชาติพันธุ์พม่ามาโดยตลอด

ได้ถูกสั่นคลอนลง พร้อมๆ กันกับเปิดพื้นที่ของการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองใหม่ที่ไม่ได้อิงอยู่กับฐานคิดชาติพันธุ์ดังที่เคยเป็นมาในอดีต หากแต่เป็นอัตลักษณ์ที่ผูกโยงอยู่กับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อรูปและแสดงออกผ่านการประท้วงในวาระสำคัญอย่างน้อย 3 วาระ ได้แก่ 1) การประท้วงนำโดยคนงานในปี ค.ศ. 1974 2) การประท้วงใหญ่ที่นำโดยนักศึกษาในปี ค.ศ. 1988 3) การประท้วงนำโดยพระสงฆ์ในปี ค.ศ. 2007 โดยการประท้วงรัฐบาลของภาคประชาชนทั้งสามวาระนี้ถือเป็นการขับเคลื่อนของประชาชนที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองพม่าหลังยุคอาณานิคม และยังเป็นส่วนสำคัญในพัฒนาการของอัตลักษณ์แห่งชาติในเวลาต่อมา

การประท้วงใหญ่ครั้งแรกคือกรณีการประท้วงของคนงานในปี ค.ศ. 1974 (Labor Strike) มีสาเหตุมาจากความขาดแคลนข้าวและสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันอื่นๆ รวมถึงปัญหาค่าแรงไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพเนื่องมาจากอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การประท้วงครั้งนี้แสดงออกถึงประเด็นการขับเคลื่อนที่มุ่งไปที่ประเด็นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาปากท้องและนโยบายเศรษฐกิจที่ผิดพลาดของรัฐอย่างชัดเจน (Boudreau, 2009, p. 242) อีกทั้งการประท้วงในครั้งนั้นมีผู้เข้าร่วมจากอย่างกว้างและมณฑลเลย จำนวนราว 5 แสนคน ก่อนที่จะขยายไปในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมต่างๆ ทั่วประเทศ โดยกระแสการประท้วงเริ่มต้นจากกลุ่มแรงงานในโรงงานรางรถไฟ และขยายตัวโดยมีกลุ่มแรงงานทั่วประเทศเข้าร่วม หลังจากนั้นขบวนการนักเรียนนักศึกษาและกลุ่มพระสงฆ์ ก็ได้เข้าร่วมการประท้วงในครั้งนีกลายเป็นเครือข่ายพันธมิตรที่เข้มแข็ง และในท้ายที่สุดก็ขยายวงสู่พนักงานในหน่วยงานภาครัฐทั้งหมด และถือได้ว่าเป็นการประท้วงใหญ่เป็นครั้งแรกของพม่า ที่มีการเรียกร้องให้รัฐบาลให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของประชาชน (Seekins, 2005) อย่างไรก็ดี การเรียกร้องครั้งนี้แม้จะขยายวงกว้าง หากแต่รัฐก็ปฏิเสธข้อเรียกร้องทุกข้อ และไม่ลังเลที่จะเข้าควบคุมสถานการณ์โดยใช้ความรุนแรง ในแง่นี้ปัญหาปากท้องจึงกลายเป็นประเด็นที่รัฐบาลถูกเรียกร้องให้ตอบสนองต่อสังคมกลายเป็นฐานทางความชอบธรรมทางการเมืองที่ถูกเรียกร้องเพิ่มมากขึ้น

ฐานต่อความชอบธรรมทางอำนาจนี้ได้แสดงให้เห็นอีกครั้งในการประท้วงใหญ่ในปี ค.ศ. 1988 โดยข้อเรียกร้องในเรื่องปัญหาปากท้องยังคงกลับมาปรากฏอีกครั้ง หากแต่ได้พัฒนาประเด็นการขับเคลื่อนการประท้วงที่ซับซ้อนมากขึ้น ผู้ประท้วงไม่เพียงแต่แสดงความไม่พอใจต่อนโยบายของรัฐเท่านั้น หากแต่ยังแสดงความไม่พอใจต่อระบอบสังคมนิยมที่ล้มเหลว สุดท้ายได้พัฒนาต่อเนื่องเป็นประเด็นการโค่นล้มระบอบเผด็จการ การเรียกร้องประชาธิปไตย และการปกครองที่มีหลายพรรค การประท้วงในปี ค.ศ. 1988 ยังได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง คือเป็นการขับเคลื่อนทางสังคมที่ก้าวพ้นความเป็นชาติพันธุ์ เนื่องจากการเดินขบวนที่เกิดขึ้นทั่วทั้งประเทศนี้ไม่เพียงแต่ขับเคลื่อนโดย

ชาวพม่า แต่มีการเข้ามาร่วมด้วยของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนาต่างๆ ตลอดจนกลุ่มคนในทุกช่วงอายุตั้งแต่เด็กนักเรียน แรงงาน และผู้สูงอายุ (Tucker, 2001, p. 228) อีกทั้งการเดินขบวนก็ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในเมืองย่างกุ้งและมัณฑะเลย์ซึ่งเป็นศูนย์กลางชุมชนของชาวพม่าเท่านั้น หากแต่ยังเกิดขึ้นในเขตพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อีกด้วย ทั้งที่เมาะลำไยเมืองหลวงของรัฐมอญ มิตจีนาเมืองหลวงรัฐคะฉิ่น ตองยีเมืองหลวงของรัฐฉานและพื้นที่ห่างไกลอื่นๆ (Fink, 2001, p. 58) แสดงให้เห็นว่าการประท้วงไม่ได้เป็นเพียงเฉพาะวาระของชาวพม่าแต่เป็นวาระของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ด้วย อัตลักษณ์ใหม่ซึ่งก่อเกิดขึ้นจากการประท้วงจึงเป็นอัตลักษณ์ร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่สามารถก้าวพ้นความเป็นชาติพันธุ์

อัตลักษณ์ที่เริ่มก่อตัวดังกล่าวถูกทำให้ตกผลึกโดยการปาฐกถาของอองซานซูจี บุตรของนายพลอองซาน วีรบุรุษของชาวพม่า ณ เจดีย์ชเวดากอง ในวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1988 ซึ่งเป็นวันนัดประท้วงใหญ่ มีประชาชนเข้าร่วมฟังกว่า 5 แสนคน ที่กล่าวถึงหลักการและเป้าหมายของแนวทางการขับเคลื่อนมวลชน โดยกล่าวว่า “ประชาธิปไตยเป็นอุดมการณ์เดียวที่สอดคล้องกับเสรีภาพ และยังเป็นอุดมการณ์เดียวที่สร้างความเข้มแข็งให้กับสันติภาพ ดังนั้นประชาธิปไตยจึงเป็นอุดมการณ์เดียวที่เราควรยึดเป็นเป้าหมาย” (Aung & Aris, 1991, p. 200) ซึ่งทำให้อองซานซูจี กลายเป็นผู้นำของฝ่ายต่อต้าน และเป็นสัญลักษณ์สำคัญของการขับเคลื่อนและการเรียกร้องประชาธิปไตยในทันที ปาฐกถาดังกล่าวจึงนับได้ว่าเป็นหมุดหมายทางความคิดในการขับเคลื่อนมวลชนและเป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังนั้น การประท้วงในปี ค.ศ. 1988 จึงเกิดผลสำคัญหนึ่งในสังคมคือการก่อตัวของอัตลักษณ์ประชาธิปไตย และมวลชนที่เคลื่อนไหวก็กลายเป็นกลุ่มผู้ประท้วงเพื่อประชาธิปไตย (Pro-Democracy Protest) (Smith, 2007, pp. 39-40)

อัตลักษณ์ประชาธิปไตยที่ได้ก่อตัวขึ้นได้กลายเป็นกรอบให้กับการกำหนดเป้าหมายเพื่อขับเคลื่อนการประท้วง กลายเป็นต้นทุนที่สำคัญในการระดมมวลชนเพื่อต่อต้านรัฐบาลในเวลาต่อมา เห็นได้จากการประท้วงของพระสงฆ์ในปี ค.ศ. 2007 โดยมีเป้าหมายของการประท้วงในครั้งแรกที่ต้องการเรียกร้องให้ลดราคาน้ำมันและก๊าซหุงต้ม หากแต่การปราบปรามอย่างรุนแรงทำให้เกิดกระแสความไม่พอใจของประชาชนทั่วไปและลูกหลานบานปลายกลายเป็นการประท้วงขนาดใหญ่ โดยมีพระสงฆ์เป็นมวลชนสำคัญในการเดินขบวนประท้วงหลายหมื่นรูป ก่อให้เกิด "กองทัพธรรม" ที่มีจำนวนกว่า 100,000 คน (Lintner, 2009, pp. 63-69) ประเด็นเรื่องราคาพลังงานจึงได้ลุกลามกลายเป็นความไม่พอใจต่อรัฐบาล โดยเฉพาะเรื่องที่รัฐบาลทหารเคยปราบปรามประชาชนชาวพม่าและกลุ่มชาติพันธุ์ การจับกุมคุมขังผู้นำนักศึกษา นักการเมืองฝ่ายประชาธิปไตย และนางอองซานซูจี รวมถึงปัญหาทางเศรษฐกิจที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลานานจนเกิดการขับเคลื่อนมวลชนจำนวนมาก

ในกรณีของการประท้วงของพระสงฆ์ครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นฐานความชอบธรรมเดิมยังคงมีบทบาทอยู่ไม่น้อย ซึ่งฐานความชอบธรรมเดิมที่อิงอยู่กับศาสนานี้ทำให้พระสงฆ์ในพม่ามีบทบาทสำคัญในทางการเมืองมาตลอดระยะเวลาประวัติศาสตร์ของประเทศ บทบาทดังกล่าวมีทั้งในการสนับสนุนและสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐ และในทางกลับกันคือการเป็นแกนนำประชาชนในการต่อต้านรัฐ รวมถึงเป็นองค์กรขับเคลื่อนแนวคิดทางการเมืองเพื่อต่อสู้กับแนวคิดหรือกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม (Lintner, 2009, pp. 27-38) เช่น การเป็นแกนนำการสร้างแนวคิดแห่งชาติเกี่ยวกับการเป็นรัฐพุทธขึ้น ตามแนวนโยบายการสร้างชาติของนายกรัฐมนตรีนุ (1948-1962) พร้อมๆ กับการต่อสู้กับแนวคิดของพรรคคอมมิวนิสต์พม่า ซึ่งเป็นขั้วการเมืองฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล เป็นต้น (Cheesman, 2003) บทบาทของพระสงฆ์ดังกล่าวยังแสดงออกชัดเจนในการเป็นกลุ่มนำการต่อต้านระบอบเผด็จการโดยเป็นแนวร่วมสำคัญในการประท้วงครั้งใหญ่อย่างการประท้วงในปี ค.ศ. 1988 และโดยเฉพาะการเป็นศูนย์กลางหลักของการประท้วงในปี ค.ศ. 2007 นี้ (Hlaign, 2008) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความชอบธรรมตามจารีตได้ผสานเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์และความชอบธรรมแบบใหม่ในการต่อสู้กับอำนาจรัฐ

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาผลของการประท้วงต่อเสถียรภาพของรัฐบาลกลับพบว่าไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมนัก เหตุผลสำคัญประการหนึ่งก็คือนักกิจกรรมที่ดำเนินการประท้วงในที่ต่างๆ ทั่วประเทศไม่สามารถสร้างองค์กรและการขับเคลื่อนการนำได้ ทำให้ไม่สามารถรักษาแรงเหวี่ยงและขยายผล (Fink, 2001, p. 44) หากแต่การขับเคลื่อนการประท้วงเหล่านี้ก็ได้ทำให้เกิดอัตลักษณ์ทางสังคมการเมืองใหม่ที่สามารถหลอมกลืนอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และอัตลักษณ์พุทธในสังคมการเมืองพม่า แม้อัตลักษณ์หลักทางการเมืองของพม่ายังคงมีลักษณะของการแบ่งแยกอยู่พอสมควร แต่อัตลักษณ์ทางการเมืองใหม่ก็ทำให้อัตลักษณ์ทางการเมืองของพม่าที่เคยแบ่งแยกได้ค่อยๆ หลอมรวม กลืนกลาย ภายใต้อุดมการณ์ทางการเมืองแบบเดียวกันอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน โดยมีเป้าประสงค์ร่วมคือการโค่นล้มกองทัพหรือรัฐบาลและเรียกร้องการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ แม้อัตลักษณ์ร่วมดังกล่าวอาจไม่ได้หมายถึงการนำมาซึ่งฉันทามติในชุมชนทางการเมือง แต่ก็ได้สร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมการเมืองของประเทศพม่าได้อย่างน่าสนใจ

4. อัตลักษณ์ “ประชาธิปไตย” กับการสร้างความชอบธรรมและการช่วงชิงอำนาจ

การเกิดขึ้นและการพัฒนาของอัตลักษณ์ใหม่นี้ไม่ได้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่เป็นกระบวนการของการต่อสู้ต่อรองเพื่อช่วงชิงอำนาจและแสวงหาประโยชน์จาก

ฝ่ายต่างๆ อยู่ตลอดเวลา โดยใช้การช่วงชิงอำนาจในการสร้างความหมาย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการสร้างความชอบธรรมหรือครองอำนาจนำในสังคมในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการรับรู้ถึงตัวตนใหม่ในพื้นที่ทางการเมือง คือตัวตนของความเป็นพลเมืองของรัฐที่ข้ามพ้นตัวตนทางชาติพันธุ์ไปได้ในระดับหนึ่ง กระบวนการดังกล่าวแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนภายใต้รัฐบาลพลเรือนที่เกิดขึ้นหลังการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2010 ที่แสดงให้เห็นบทบาทนำของรัฐในการนิยามความหมายของประชาธิปไตย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในพัฒนาการของอัตลักษณ์ทางสังคม บทบาทนำของรัฐดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากเงื่อนไขที่การขับเคลื่อนในภาคประชาสังคมอ่อนกำลังลง รัฐจึงมีบทบาทครอบงำสังคมมากขึ้น อัตลักษณ์ทางสังคมที่ก่อตัวขึ้นจึงไม่ได้เป็นเครื่องมือของภาคประชาสังคมเพื่อต่อต้านรัฐอีกต่อไป แต่กลับสะท้อนการสร้าง ความชอบธรรมทางการเมืองให้กับชนชั้นนำในระบอบใหม่ ซึ่งก็คือชนชั้นนำเดิมโดยเฉพาะ กองทัพนั่นเอง โดยพัฒนาการดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขและความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

4.1 การขับเคลื่อนในภาคประชาสังคมที่อ่อนกำลัง

การขับเคลื่อนทางการเมืองผ่านการประท้วงนี้ได้เปลี่ยนรูปแบบ วิธีการ และผล ในทางการเมืองอย่างมีพลวัตตามบริบทการเมืองที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2010 ที่ได้เปิดให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่เข้มข้นมากขึ้น ในหลายรูปแบบ โดยเฉพาะการประท้วงซึ่งขยายตัวอย่างมาก ทั้งในแง่ผู้เข้าร่วมและพื้นที่การประท้วง หากแต่การประท้วงที่เกิดขึ้นเหล่านี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อโจมตีความชอบธรรมของระบอบการปกครองอีกต่อไป การประท้วงส่วนใหญ่นั้นกลับมีบทบาทสำคัญต่อการจำกัดการขยายตัวของทุนนิยมในพม่ามากกว่า อีกทั้งการขับเคลื่อนประเด็นการต่อต้านรัฐบาลทหารร่วมกันซึ่งเป็นจุดแข็งของการประท้วงในอดีตกลับอ่อนตัวลงกลายเป็นประเด็นการประท้วงที่มีความหลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงเนื่องจากได้รับผลกระทบจากโครงการลงทุนขนาดใหญ่ การนัดประท้วงหยุดงานเพื่อเรียกร้องสวัสดิการและค่าแรงของแรงงานโรงงาน หรือการประท้วงนโยบายบางประการของรัฐ (ญัฐพล ตันตระกุลทรัพย์, 2557) การประท้วงที่เกิดขึ้นหลังปี ค.ศ. 2010 จึงส่งผลในทางการเมืองและการก่อรูปของอัตลักษณ์ที่ต่างไปจากอดีต

นอกจากนี้ การประท้วงที่เกิดขึ้นยังมีความหลากหลายในเชิงพื้นที่มากกว่า จากเดิมพื้นที่การประท้วงมักกระจุกตัวอยู่เฉพาะเมืองใหญ่อย่างเมืองย่างกุ้งและมัณฑะเลย์ซึ่งเป็นเมืองใหญ่สองอันดับแรกของประเทศ ประเด็นและวาระที่ถูกใช้ในการขับเคลื่อนการประท้วงจึงเป็นวาระที่ส่งอิทธิพลและครอบงำการขับเคลื่อนอื่นๆ ในประเทศไปโดยปริยาย หากแต่การประท้วงในช่วงรัฐบาลประธานาธิบดีเต็งเส่ง กลับเกิดกระจายตัวตามพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

หรือเกี่ยวข้องกับประเด็นการประท้วงซึ่งมีความหลากหลาย และยังเกิดในพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างด้วย อาทิ การประท้วงเพื่อต่อต้านการสร้างเขื่อนมิตโซน (Myitsone) ในรัฐคะฉิ่น การประท้วงการทำเหมืองทองแดง Letpadaung ในรัฐสะกาย หรือการประท้วงของแรงงานในย่างกุ้ง เป็นต้น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยชิ้นนี้ พบว่ามีเมืองที่เกิดการประท้วงทั้งหมดราว 36 เมือง ในจำนวนนี้อยู่ในพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่พม่าถึง 17 เมือง ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าแกนนำการประท้วงมีลักษณะหลากหลาย โดยชาวบ้านหรือผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญ ซึ่งต่างจากการประท้วงในอดีตที่แกนนำมักเป็นตัวแทนจากพลังทางสังคมที่สำคัญ อาทิ พระสงฆ์ นักศึกษา หรือผู้นำสหภาพแรงงาน

ในแง่หนึ่งความแพร่หลายของการประท้วงทั้งในแง่ของพื้นที่การประท้วงที่ครอบคลุมไม่เฉพาะในเขตเมืองหากแต่ยังรวมถึงเขตชนบทที่ห่างไกลโดยเฉพาะในพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงความหลากหลายของกลุ่มทางสังคมซึ่งเป็นตัวแทนผลประโยชน์ในสังคมที่หลากหลาย ครอบคลุม ทำให้ดูเหมือนว่าการประท้วงได้กลายเป็นกลไกการก่อเกิดอัตลักษณ์ทางสังคมที่มีพลังมากขึ้นเมื่อเทียบกับการประท้วงที่เกิดขึ้นในอดีต หากแต่ความหลากหลายของประเด็นการประท้วงที่เกิดขึ้นกลับทำให้สังคมที่ซับซ้อนและพร้อมจะเกิดการรับรู้ร่วมกันต่ออัตลักษณ์ใหม่ๆ นี้ไม่สามารถสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันได้อย่างแท้จริง ต่างจากการประท้วงในอดีตที่แม้จะถูกจำกัดให้เกิดการมีส่วนร่วมในวงแคบมากกว่า หากแต่มีประเด็นและทิศทางขับเคลื่อนที่ชัดเจน คือต่อต้านรัฐบาลทหารและเรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งทำให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า ประเด็นการประท้วงที่หลากหลายหลังการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2010 นี้จึงนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ที่พร่าเลือนและไม่สามารถนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ร่วมที่จะขับเคลื่อนสังคมได้อย่างแท้จริง ภาคประชาสังคมจึงสูญเสียความสามารถในการกำหนดนิยามและก่อรูปอัตลักษณ์ประชาธิปไตยไป

เมื่อการขับเคลื่อนสังคมโดยใช้อัตลักษณ์ทางสังคมที่เคยเป็นเครื่องมือที่โดดเด่นของภาคประชาชนในการต่อต้านรัฐบาลในอดีตนั้นอ่อนกำลังลง ปฏิบัติการของภาครัฐจึงมีบทบาทและอิทธิพลต่อการกำหนดอัตลักษณ์และความชอบธรรมของตนมากขึ้น โดยการประท้วงที่เกิดขึ้นหลังการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2010 พบว่าปฏิบัติการจากรัฐต่อการประท้วงก็เกิดขึ้นในหลายลักษณะ ไม่ได้มุ่งเน้นการปราบปรามเช่นในอดีตอีกต่อไป รัฐกลับเลือกตอบสนองอย่างแตกต่างต่อการแสดงออกของภาคประชาสังคมที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ปฏิเสธรัฐ และกลุ่มที่ไม่ปฏิเสธรัฐ โดยกลุ่มที่ปฏิเสธรัฐ หมายถึงกลุ่มที่มองว่าต้นตอของปัญหาคือรัฐ รัฐจึงเป็นฝ่ายตรงข้ามที่ต้องต่อสู้ด้วย และมุ่งที่จะเผยให้เห็นความไม่ชอบธรรมของรัฐบาล โดยวิธีต่างๆ นอกเหนือช่องทางที่รัฐเปิดให้เพื่อเกิดอิสระอย่างแท้จริงและเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลง (แกนนำ Generation Wave, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กันยายน 2558) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วรัฐ

มักจะใช้การตอบโต้อย่างรุนแรงกับกลุ่มที่ต่อต้านนี้ ใช้การบังคับใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ โดยเฉพาะข้อหาการฝ่าฝืนกฎหมายการชุมนุมอย่างสงบ อาทิ กรณีการประท้วงกฎหมายการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ที่แม้รัฐบาลจะใช้แนวทางการเจรจาและประนีประนอมในช่วงต้น หากแต่ไม่ประสบความสำเร็จ จนในท้ายที่สุดรัฐใช้วิธีบุกจับแกนนำและสามารถสลายการชุมนุมประท้วงในที่สุด (BBC News, 2015)

นอกจากนี้ รัฐยังเลือกใช้ยุทธวิธีในการทำให้การประท้วงนั้นอ่อนกำลังโดยสร้างช่องทางในการเรียกร้องและต่อรองผลประโยชน์ที่มีลักษณะเป็นทางการ อาทิ กรณีการประท้วงหยุดงานของกลุ่มแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อเรียกร้องค่าแรงและสวัสดิการเพิ่มของกลุ่มแรงงาน โดยรัฐบาลได้ประกาศใช้กฎหมายให้แรงงานสามารถจัดตั้งสมาคมแรงงานขึ้นมาได้ในปี ค.ศ. 2011 หรือที่เรียกว่า กฎหมายองค์กรแรงงาน (Labor Organization Law) เป็นกฎหมายที่ระบุเกี่ยวกับสิทธิของแรงงานในการจัดตั้งรวมตัวกันในรูปแบบของสมาคม ทั้งนี้ เพื่อเป็นกลไกในการปกป้องสิทธิของตนจากการถูกละเมิด และให้สหภาพดังกล่าวมีสถานะตัวแทนของแรงงานเพื่อเข้าเจรจากับนายจ้างโดยมีรัฐเป็นตัวกลาง การรวมตัวตามกฎหมายและใช้การเจรจาในการแก้ปัญหาจึงกลายเป็นทางเลือกที่มีต้นทุนต่ำกว่าในการต่อสู้ของแรงงาน และทำให้การขับเคลื่อนแรงงานหันมาใช้ช่องทางนี้มากขึ้นเรื่อยๆ (แกนนำ CCTU, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 พฤษภาคม 2560)

ในขณะเดียวกัน รัฐปฏิบัติต่อกลุ่มที่ไม่ปฏิเสธรัฐแตกต่างออกไป โดยกลุ่มนี้หมายถึงกลุ่มที่ตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาต่างๆ กลุ่มเหล่านี้จึงเน้นการแสดงความต้องการในการช่วยเหลือจากรัฐและทำงานร่วมกับรัฐ (ผู้อำนวยการ, LRC Myanmar, การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 กันยายน 2560) รัฐมักใช้วิธีเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มที่พร้อมจะเข้าสู่กระบวนการนโยบายภายใต้การกำกับของรัฐ การทำงานจึงร่วมมือกับรัฐภายใต้ทิศทางที่รัฐยอมรับได้ สามารถมีสถานะถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนและการช่วยเหลือทางเทคนิคจากต่างประเทศ ทำให้สามารถขยายกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่องค์กรที่รัฐไม่ไว้วางใจและเป็นปฏิปักษ์กับรัฐจะไม่สามารถเข้าถึงสถานะและทรัพยากรดังกล่าว ทำให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความยากลำบากและค่อยๆ ลดบทบาทลงในที่สุดสำหรับรัฐเองแล้วการขยายขอบข่ายความร่วมมือกับภาคประชาสังคม ก็เป็นการสร้างการยอมรับในหมู่กลุ่มองค์กรประชาสังคมและสังคมโดยรวมด้วยเช่นกัน ซึ่งได้พัฒนากลายเป็นฐานความชอบธรรมหนึ่งที่สำคัญของรัฐบาล

ดังนั้น ยุทธวิธีของรัฐในการรับมือกับกลุ่มผู้ประท้วงกลุ่มต่างๆ ทั้งการปราบปรามและการประนีประนอมที่เกิดขึ้น ทำให้กลุ่มที่เลือกใช้วิธีแข็งกร้าวและต่อต้านรัฐประสบความสำเร็จยากลำบากมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการสลายพันธมิตรของกลุ่มเหล่านี้ โดยการสร้าง

ช่องทางทางเจรจาต่อรอง ให้เป็นทางเลือกสำหรับการขับเคลื่อนประเด็นต่างๆ ผลักดันให้ ผู้เดือดร้อนรวมถึงนักกิจกรรมทางสังคมหันไปเลือกแนวทางประนีประนอมและทำงานร่วมกับ รัฐมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบัน สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลสะท้อนต่อการก่อรูปอัตลักษณ์ทาง สังคมและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานะในการกำหนดอัตลักษณ์และฐานความชอบธรรม ของรัฐไปโดยปริยาย โดยรัฐสามารถเข้ามาแทรกแซงทั้งทางตรงและทางอ้อม จนสามารถกำกับ และขึ้นำการขับเคลื่อนสังคมได้อย่างมีนัยสำคัญ

4.2 อัตลักษณ์ประชาธิปไตยภายใต้การนิยามโดยรัฐ

การกล่าวอ้างความเป็น “ประชาธิปไตย” ในฐานะความชอบธรรมในปฏิบัติการ ทางการเมืองต่างๆ ไม่เพียงเป็นยุทธวิธีในภาคประชาสังคมเท่านั้น หากแต่รัฐพม่าภายหลังการ เปลี่ยนผ่านในปี ค.ศ. 2011 ก็เข้ามาร่วมใช้ประชาธิปไตยเป็นฐานอ้างอิงความชอบธรรมเช่นกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวของรัฐแท้จริงแล้วได้เริ่มเกิดขึ้นมาตั้งแต่ทศวรรษ 1990 โดยรัฐบาลทหาร พม่าได้ประกาศ “เป้าหมายแห่งชาติ” ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยใช้เป็นทิศทางการ พัฒนาตลอดช่วง 2 ทศวรรษ (ค.ศ. 1988-2008) ได้แก่ “การดำเนินการสร้างความปรองดอง ภายในชาติ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในทุกด้าน และการปรุ่่งแต่งประชาธิปไตยในวิถีพม่า ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่จะนำ ประเทศไปสู่ความรุ่งเรืองและยั่งยืนอย่างแท้จริง” (วิรัช นิยมธรรม, 2555) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภายใต้การก่อตัวของอัตลักษณ์ใหม่ทางการเมืองในพม่านี้ รัฐบาลก็พยายามเข้าร่วมเป็นส่วน หนึ่งในการช่วงชิงพื้นที่ของการกำหนดนิยามอัตลักษณ์ใหม่นี้เช่นกัน ซึ่งบทบาทดังกล่าวแสดงให้เห็น อย่างเป็นทางการจากการที่รัฐบาลจัดให้มีรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง รวมถึงการมีรัฐบาล พลเรือนในปี ค.ศ. 2011

นอกจากนี้ รัฐบาลประธานาธิบดีเต็งเส่ง ซึ่งกล่าวอ้างการเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยยัง สนับสนุนให้เกิดการขยายเสรีภาพในภาคประชาสังคมในหลายกรณี อาทิ การให้เสรีภาพกับการ ทำงานของสื่อมากขึ้นให้สามารถวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้ ยกเลิกการตรวจสอบการเสนอข่าว ของสื่อที่เคยดำเนินการอย่างเข้มงวดในอดีต การผ่านกฎหมายการชุมนุมโดยสงบหรือที่เรียกว่า The Right to Peaceful Assembly and Peaceful Procession Law ซึ่งเป็นกฎหมายที่ อนุญาตให้จัดการประท้วงได้ในประเด็นต่างๆ อย่างถูกกฎหมาย โดยมีข้อกำหนดและขั้นตอน ต่างๆ ในการจัดการประท้วง เพื่อรับประกันสิทธิของพลเมืองในการแสดงออก ในขณะเดียวกัน ก็กำหนดหน้าที่รับผิดชอบให้กับสิทธิดังกล่าว เป็นต้น ในขณะเดียวกันรัฐบาลและกองทัพก็ได้ ปรับใช้อัตลักษณ์ดังกล่าวในการควบคุมประชาชนและกิจกรรมต่างๆ ของประเทศในหลายวาระ เช่นกัน อาทิ การอ้างความชอบธรรมของการใช้อำนาจจากเสียงของประชาชน กรณีการปกป้อง

แรงขับเคลื่อนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้ลดอำนาจของกองทัพ โดยกองทัพได้อ้างว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้มีที่มาจากประชาชน (เนื่องจากการลงประชามติรับร่างในปี ค.ศ. 2008) และเป็นหน้าที่ของรัฐบาลและกองทัพที่จะต้องปกป้อง หรือการกล่าวถึงบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตย เป็นต้น ดังสุนทรพจน์ของพลเอกอาวุโส Min Aung Hlaing ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ที่มักจะกล่าวในการสวนสนามเนื่องในวันกองทัพที่จัดขึ้นทุกปี (The Irrawaddy, 2018)

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาชนกับรัฐบาลแล้ว ในพื้นที่อัตลักษณ์ประชาธิปไตยนี้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการช่วงชิงหรือการต่อสู้ต่อรองทางอำนาจภายใต้ปริณิณผลของอัตลักษณ์ใหม่ดังกล่าวเช่นเดียวกัน โดยรูปธรรมที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนคือความก้าวหน้าในกระบวนการสันติภาพ โดยเฉพาะบรรลุข้อตกลงหยุดยิงระหว่างรัฐบาลกับกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่คาดหวังว่าข้อตกลงดังกล่าวจะเป็นช่องทางในการกลับเข้าสู่อำนาจทางการเมืองในระดับชาติอีกครั้ง โดยการลงนามหยุดยิงไม่ได้หมายถึงการยอมแพ้หรือการสิ้นสุดความชอบธรรมในการอ้างสิทธิของกลุ่มตน แต่แกนนำของกลุ่มต่างๆ ได้ตระหนักว่าลำพังเพียงการมีสายสัมพันธ์กับพรรคการเมืองในระบบการเลือกตั้งเช่นในอดีตอาจไม่เพียงพอต่อความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนในการเลือกตั้งด้วยตนเอง ในขณะที่การทำข้อตกลงหยุดยิงร่วมกับกองทัพ และจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อเข้าสู่การเลือกตั้ง อาจเป็นหนทางที่ทำให้กลุ่มตนมีผู้แทนที่สามารถสะท้อนผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างแท้จริงในระบบการเมือง (South, 2008, pp. 40-41) อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มต่างๆ ที่เข้าร่วมลงนามในข้อตกลงหยุดยิงดังกล่าว มองเห็นวาระของการปกครองแบบประชาธิปไตยจะเป็นช่องทางสำคัญที่ทำให้เข้าถึงอำนาจทางการเมืองได้อีกครั้ง โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในอำนาจรัฐผ่านการเลือกตั้งและการมีผู้แทนของกลุ่มตนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองระดับชาติ ในแง่นี้ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับความชอบธรรมของรัฐบาลพม่า อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนของกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้อัตลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์ดังที่เคยใช้มาตลอดในอดีตนั้นได้เริ่มอ่อนตัวลง และได้หันมาใช้อัตลักษณ์ประชาธิปไตยในการแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

ดังนั้น อัตลักษณ์ประชาธิปไตยที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อต่อต้านรัฐบาลโดยภาคประชาชนผ่านการประท้วงรัฐบาลในอดีตนั้น กลับถูกนำมาขยายพื้นที่และปรับใช้ให้กลายเป็นฐานความชอบธรรมใหม่ของรัฐบาลหลังการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2010 โดยรัฐกลายเป็นผู้มีสถานะนำในการนิยามอัตลักษณ์ดังกล่าวผ่านการแสดงออกในหลายวาระ ทั้งการกล่าวอ้างในสุนทรพจน์ในโอกาสต่างๆ ตลอดจนรวมถึงการออกกฎหมายและนโยบายที่สอดคล้องกับค่านิยมประชาธิปไตย ซึ่งได้กลายเป็นฐานความชอบธรรมใหม่ของรัฐบาลพม่า ทั้งต่อประชาชนในประเทศและชุมชนระหว่างประเทศด้วยเช่นกัน

การก่อตัวของอัตลักษณ์ประชาธิปไตยในลักษณะดังกล่าว ยังสะท้อนลักษณะการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองของพม่าในปัจจุบันอีกด้วย เนื่องจากหากเรามองการเมืองพม่าในช่วงปี ค.ศ. 2010-2011 ภายใต้กรอบการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย (Democratic Transition) จะพบว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นการเปลี่ยนผ่านภายใต้การจัดการและวางแผนของกองทัพ ซึ่ง Valenzuela (1990) ชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้มักจะเกิด “พื้นที่สงวน” (reserved domains) หมายถึงพื้นที่ผลประโยชน์ของกลุ่มอำนาจเดิมซึ่งสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่มีกลไกบางอย่างคุ้มครองไว้ (Valenzuela, 1990) ซึ่งกลไกเชิงสถาบันที่ปรากฏให้เห็น อาทิ บทบัญญัติบางมาตราของรัฐธรรมนูญฉบับ 2008 ที่คงบทบาทอย่างเป็นทางการของกองทัพในทางการเมืองไว้ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวถูกทำให้ชอบธรรมผ่านการให้นิยาม “ประชาธิปไตย” ของกองทัพเอง ว่าจะเป็นการที่นิยามตนเองว่าเป็นผู้มอบ พัฒนา และรักษาประชาธิปไตยในพม่า ดังคำกล่าวของพลเอกอาวุโสหมินอองหลาย ในพิธีสวนสนามในวันกองทัพพม่า ปี ค.ศ. 2015 ที่ว่า “กองทัพพม่าได้จัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีเสถียรภาพและสันติไปสู่ประเทศประชาธิปไตยใหม่ที่มีระเบียบวินัย วางรากฐานและยกเลิกระบบการปกครองแบบพรรคเดียวที่ประชาชนไม่ต้องการอีกต่อไป เพื่อสร้างชาติประชาธิปไตยที่พัฒนาแล้วให้มีความมั่นคงและสันติ” (Global New Light of Myanmar, 2015) ดังนั้น การคงบทบาทของกองทัพในทางการเมืองจึงเกี่ยวพันอย่างแยกไม่ออกจากการกำหนดนิยามของ “ประชาธิปไตย” บทบาทของรัฐที่กลายเป็นผู้นำสังคมภายใต้อัตลักษณ์ประชาธิปไตย จึงกลายเป็นช่องทางในการสร้างความชอบธรรมให้กองทัพที่จะมีบทบาททางการเมืองอย่างเป็นทางการต่อไป

5. บทสรุป

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นพื้นที่ในการต่อสู้ทางการเมืองที่สำคัญในพม่ามาโดยตลอด และเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้พม่าไม่สามารถก่อเกิดอัตลักษณ์ร่วมในสังคมหรือสามารถสร้างความเป็นชาติขึ้นมาได้ อย่างไรก็ตาม การประท้วงในบริบทการเมืองพม่ามีนัยสำคัญในการก่อรูปอัตลักษณ์ทางสังคมชนิดใหม่ โดยการประท้วงต่อต้านรัฐบาลทหารในหลายวาระนับตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา ได้ก่อรูปอัตลักษณ์ “ประชาธิปไตย” ขึ้น ซึ่งผู้คนในพม่าไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ใด ต่างก็มีเป้าหมายร่วมกันเพื่อต่อต้านรัฐบาลทหารและเรียกร้องระบอบการเมืองที่เสรียิ่งขึ้น การต่อสู้ของภาคประชาชนที่เป็นเอกภาพภายใต้ระบอบอำนาจนิยมที่กดขี่ ทำให้อัตลักษณ์ประชาธิปไตยเติบโตอย่างเข้มแข็งและกลายเป็นอัตลักษณ์ร่วมที่โดดเด่นในสังคมพม่ามากขึ้นเรื่อยๆ

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในปี ค.ศ. 2011 ได้ทำให้ภาคประชาสังคมพม่าที่เคยขับเคลื่อนอย่างเป็นเอกภาพและมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อต่อต้านรัฐบาลทหารกลับอ่อนกำลังลง บริบททางการเมืองที่เปลี่ยนไปทำให้การขับเคลื่อนสูญเสียเป้าหมายร่วมในอดีต หากแต่เลือกตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะหน้าของแต่ละกลุ่ม และเป้าหมายของการต่อสู้ก็ไม่ใช้รัฐอีกต่อไป ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวรัฐบาลจึงเลือกตอบสนองอย่างแตกต่างต่อภาคประชาสังคมแต่ละกลุ่ม การใช้ยุทธศาสตร์สุดโต่งในการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมกลายเป็นความไม่สมเหตุสมผลและขาดความชอบธรรมลง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการเพิ่มความชอบธรรมให้กับฝ่ายรัฐในการปราบปรามมากขึ้น ดังนั้น การเปิดเสรีทางการเมืองหลังปี ค.ศ. 2010 จึงทำให้กลุ่มเคลื่อนไหวอย่างสุดโต่งจำต้องหันมาดำเนินยุทธศาสตร์สายกลางมากขึ้น ซึ่งก็คือยุทธศาสตร์และวาระที่รัฐยอมรับได้ เท่ากับอัตลักษณ์ประชาธิปไตยที่เคยเข้มแข็งและเคยใช้ในการต่อต้านรัฐกลับอ่อนกำลังลงและในที่สุดก็ถูกครอบงำโดยรัฐ

เมื่อรัฐบาลและกองทัพเข้ามาครอบงำการขับเคลื่อนในภาคประชาสังคมเช่นนี้แล้ว อัตลักษณ์ประชาธิปไตยที่สังคมยึดถือจึงถูกขี้นำโดยรัฐผ่านการกำหนดนิยามของประชาธิปไตยในวาระต่างๆ โดยเฉพาะการกำหนดนิยามความเป็นประชาธิปไตยที่เชื่อมโยงกับบทบาทเชิงบวกของกองทัพ ทำให้อัตลักษณ์ประชาธิปไตยที่เริ่มก่อรูปและกลายมาเป็นอัตลักษณ์หลักในสังคมกลับถูกใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้การคงบทบาททางการเมืองของกองทัพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ฌูฬพล ตันตระกูลทรัพย์. (2557). ทุนนิยมกับการพัฒนาประชาธิปไตยในพม่า ใน *วิทยาสุจริตชนารักษ์* (บก.). *การเมืองและความมั่นคงใหม่ในเอเชีย* (น. 25-56). กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพิมล ตรีโชติ, (2542). *ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- โรเบิร์ต เอช เทย์เลอร์. (2550). *รัฐในพม่า* (พรรณงาม เก้าธรรมสาร, สดใส ชันติวรวงศ์, และศศิธร รัชณี ณ อยุธยา, ผู้แปล.). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- วิรัช นิยมธรรม (2555). มโนทัศน์ทางการเมืองของรัฐทหารพม่า. *จุลสารความมั่นคงศึกษา*, 113, 1-40

ภาษาอังกฤษ

- Aung, S., & Aris, M. (1991). *Freedom from Fear and Other Writings*. London: Penguin Books.
- Barrington, L. (2012). *Comparative Politics: Structures and Choices*. Boston, MA: Cengage Learning.
- BBC News. (2015, March 5). *Myanmar Police Arrest Demonstrators Against New Education Bill*. Retrieved March 10, 2021 from <https://www.bbc.com/news/world-asia-31754504>
- Boudreau, V. (2009). *Resisting Dictatorship: Repression and Protest in Southeast Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cheesman, N. (2003). School, State and Sangha in Burma. *Comparative Education*, 39(1), 45-63.
- Edwards, G. (2014). *Social Movements and Protest*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fink, C. (2001). *Living Silence: Burma Under Military Rule*. London: Zed Books.
- Global New Light of Myanmar. (2015, March 27). *Speech Delivered by Commander-in-Chief of Defense Services, Senior General Thayaysithu Min Aung Hlaing at the Parade of the 70th Armed Forces Day Held on 27th March, 2015*. Retrieved March 10, 2021 from www.gnlm.com.mm/speech-delivered-by-commander-in-chief-of-defence-services-senior-general-thayaysithu-min-aung-hlaing-at-the-parade-of-the-70th-armed-forces-day-held-on-27th-march-2015/
- Gravers, M. (2007). *Exploring Ethnic Diversity in Burma*. Copenhagen: NIAS Press.
- Hlaing, K. Y. (2008). Challenging the Authoritarian State: Buddhist Monks and Peaceful Protests in Burma. *Fletcher Forum of World Affairs*, 32(1), 125-144.
- Klandermans, P. G. (2014). Identity Politics and Politicized Identities: Identity Processes and the Dynamics of Protest. *Political Psychology*, 35(1), 1-22.
- Lintner, B. (2009). *The Resistance of the Monks: Buddhism and Activism in Burma*. New York: Human Rights Watch.
- Pye, L. W. (1966). *Aspects of Political Development*. Boston: Little, Brown.

- Sakhong, L. H. (2010). *In Defense of Identity: The Ethnic Nationalities' Struggle for Democracy, Human Rights, and Federalism in Burma: A Collection of Writings and Speeches, 2001-2010*. Bangkok: Orchid Press.
- Seekins, D. M. (2005). *The State and the City: 1988 and the Transformation of Rangoon*. *Pacific Affairs*, 78(2), 257-275.
- Simon, B., & Klandermans, B. (2001). *Politicized Collective Identity: A Social Psychological Analysis*. *American Psychologist*, 56(4), 319-331.
- Smith, M. (2007). *State of Strife: The Dynamics of Ethnic Conflict in Burma*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- South, A. (2008). *Ethnic Politics in Burma: States of Conflict*. New York: Routledge.
- Steinberg, D. I. (2012). The Problem of Democracy in the Republic of the Union of Myanmar: Neither Nation-State nor State-Nation? *Southeast Asian Affairs 2012*, 220-237.
- The Irrawaddy. (2018, 26 March). *Snr-Gen Min Aung Hlaing's Armed Forces Day Speeches*. *The Irrawaddy*. Retrieved March 10, 2021 from <https://www.irrawaddy.com/news/burma/snr-gen-min-aung-hlaings-armed-forces-day-speeches.html>
- Tucker, S. (2001). *Burma: Curse of Independence*. London: Pluto Press.
- Valenzuela, J. S. (1990). *Democratic Consolidation in Post-Transitional Settings: Notion, Process, and Facilitating Conditions (Vol. 150)*. Notre Dame, IN: Helen Kellogg Institute for International Studies, University of Notre Dame.